

Paul Roubier: *THÉORIE GÉNÉRALE DU DROIT. Histoire des doctrines juridiques et philosophie des valeurs sociales*. Paris, Sirey, 1946, 282 p.

Рубије схвата право у крајњој линији као средство за очување и изградњу друштвеног поретка и уклањање сукоба међу људима путем остварења три друштвене вредности које су се сукцесивно образовале у току историје: правне сигурности, правде и цивилизације. Прву историски формирану друштвену вредност, правну сигурност, правно правило остварује узето у његовом спољном, формалном аспекту као „опште и апстрактно правило које се намеће људима који живе у друштву, а чије је поштовање осигурано од стране јавног ауторитета.“ Ова санкција јавног ауторитета, односно њена природа, јесте према Рубијеу баш то што даје правни карактер једном правилу и што га разликује од осталих друштвених правила; она је интегрални део правног правила. Њено вршење је данас ствар најјаче политичке силе, државе, док је у примитивним друштвима то ствар појединаца. Што се тиче оних правила која се сматрају за правна, а која су стварно лишена санкције, као што су то норме уставног и међународног права, Рубије мисли да је санкционисање првих омогућено поделом власти а других економским и другим репресалијама. Но иако признаје као правна само она правила која су санкционисана јавном принудом од стране државе, Рубије не признаје државу за једини извор права: „Држава има монопол принуде због своје највеће политичке моћи, али нема монопол стварања права.“ Према његовом схватању осим права које ствара држава постоји и право локалних заједница и професионалних група, право организација које постоје паралелно са државом и међународно право. Признати државу за једини извор права Рубије сматра да није исправно, јер би у том случају сви самовољни прописи државних органа важили као право, а сем тога било би немогуће решити проблем ограничења државе правом. Стога, према његовом мишљењу, треба имати у виду да постоје принципи који доминирају правом, односно ово треба да се заснива на правди: „Ако не постоји идеал правде, друштвени поредак би био једноставно заснован на сили, што значи да би једино интереси најјачих били поштовани.“

Идеја правде као друштвена вредност појавила се према Рубијеу онда кад се човечји дух толико развио да је био у стању да врши избор између више начина понашања, тј. кад се право ослободило своје религијско-интуитивне форме и почело да бива уређивано са једним идеалом, у овом случају правдом: сад се захтева да садржина правног правила одговара идеалу правде. Рубије дефинише правду као идеју „о вишем поретку који треба да влада у свету и који ће осигурати триумф најважнијих интереса“. Услед немогућности задовољења свачијих интереса нужно долази до њиховог степеновања по вредности у односу на појам праведног. То треба да буде функција правника који најбоље одражавају објективни појам правде, односно стварају правна правила „снабдевена у највећој мери коефицијентом правде.“ Ово се постиже коришћењем три врсте чинилаца друштвеног живота: економских, религијских или моралних и политичко-социјалних „којима треба утиснути карактер правде да би имали ауторитет правних правила.“ На тај начин Рубије схвата као основ (садржину) права искуство кориговано идеалом правде и допуњује своју преходну дефиницију права добијену посматрањем његовог спољног аспекта, третирајући га сад као „регулација (ordonnancement) ситуација у смислу идеала правде које одговарају људским односима променљивим према

времелима и местима.“ Међутим, правда претставља само један регулатор друштвене хармоније, историски насталу друштвену вредност; право треба на њој да се заснива и да је остварује, али она је као таква релативан појам, „апстрактан оквир“ који зависи од датог друштва. Стога правда није циљ права које као нормативна дисциплина нужно укључује у себи појам циља. У истраживању циља права Рубије одбацује етатистичка и индивидуалистичка схватања која као највиши циљ права постављају државу односно појединца, и тражи компромис између државног ауторитета и индивидуалне слободе. Он усваја основну мисао Колера и Оријуа о односу права и цивилизације и сам прави синтезу Оријуовог схватања двоструког друштвеног циља, сматрајући да оба могу да буду обухваћена у општем појму цивилизације. Из тога долазе закључује да је данас циљ права „допринос развиту цивилизације“, која претставља последњу историски формирану вредност коју право треба да остварује ради обезбеђења друштвене хармоније. Ово би се конкретно постигло комбинованом применом принципа комутативне и дистрибутивне правде у друштвеним односима. Ако је либералистички режим угрози, као што је то случај са појавом бројног пролетаријата и класне борбе, држава, као заштитник општедруштвених интереса, мора оправдано да уведе извесне мере субординације.

Рубије сматра да је до неспоразума у одређивању дефиниције права долазило услед тога што поједине школе издвајају само једну од вредности које право остварује. Тако формалистичка школа узима само правну сигурност, идеалистичка — правду, реалистичка — друштвени прогрес. Он сматра да својом теоријом права уклања овај неспоразум, обухватајући право комплексно, тј. све три вредности које су се кроз историју формирале и чије остварење путем права омогућује друштвену хармонију.

Идеја друштвене хармоније и брита за њено очување основна је мисао теорије Пола Рубијеа. Он, као и велика већина буржоаских правника руковођених идејом солидарности, тиме уствари захвата само једну страну правног проблема. Неосторно је да право остварује друштвену хармонију, али Рубије не увиђа да је ова, правом створена, претежно у интересу једног дела друштва, тј. владајуће класе. Но и поред тога он је јасно увидео да се данас као право може сматрати само оно правило чија је примена обезбеђена принудном силом јавног ауторитета државе као најјаче политичке силе у друштву. Рубије допушта да држава има монопол друштвене принуде и да је право стварно оно што држава признаје као такво без обзира на начин његовог постанка, и правилно схвата санкцију као конститутиван елемент у праву, те свим овим показује да прихвата позитивистичко гледиште. Међутим, видели смо да се он не зауставља на томе да појам права окарактерише само његовом специјалном формом него и једном нарочитом садржином и циљем. И тако, док је у испитивању спољњег аспекта права прихватио позитивистичко становиште, при испитивању његовог основа, односно садржине и циља, прелази у област идеалистичких схватања. И уместо да основ права види у класном интересу, он право узевује за метафизички појам правде коју према Аристотелу схвата као комутативну и дистрибутивну. Рубије је под утицајем Ле Фира како у погледу учења о постојању специјалног чула којима људи долазе до појма правичног, тако и у схватању нужности постојања једне правничке елите која ће најбоље умети да формулише појам правде онако како у датом тренутку постоји у свести маса.

Што се тиче доприноса развиту цивилизације, у чему Рубије види циљ права, он греша, јер као што знамо циљ права је нешто сасвим друго. Но он би био у праву утолчио што правна правила

кад штите начин производње једне прогресивне класе свакако доприносе и развоју цивилизације уопште, што међутим није непосредан циљ права него само последица његове главне функције — заштите интереса једне класе.

Димитрије Продановић

Carl August Emge: *BÜROKRATISIERUNG UNTER PHILOSOPHISCHER UND SOZIOLOGISCHER SICHT*. [Separatabdruck a. d.] „Abhandlungen der Geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse“ der Akademie der Wissenschaften und der Literatur in Mainz, Jahrgang 1950, Nr. 18, S. 21.

У готово свим државама које су достигле одређену фазу развоја капитализма, а нарочито уколико су у значајнијој мери развијени елементи државног капитализма или, пак, започета изградња социјализма, друштвено-политичка пракса поставља у разним видовима проблеме бирократије и бирократизма. Међутим, карактеристично је да постоји приметна несразмера између стварно великог значаја тих појава и релативно недовољног интереса за њих у социолошко-политичкој науци. Због тога је свако ново дело из те области корисно и потребно, независно од тога каква је његова стварна научна вредност, облик, обим и какве су концепције аутора таквих публикација.

С обзиром на актуелност и широки интерес који влада баш данас у нашој земљи за проблеме бирократизма, ова расправа заслужује да се на њу подробније осврнемо како би се видело на који начин их поставља, решава и обрађује један писац — с високим научним рангом као што је К. А. Емге, истакнути претставник новохегелијанског правца у правној филозофији.

Горња расправа је уствари реферат одржан на скупу немачких социолога у Детмолду 18 октобра 1950. Писац је ставио као мото интересантну мисао Макса Вебера, једног од ретких социолога који се више бавио питањима бирократизма: „Кад је већ једном потпуно уведена, бирократија постаје најтеже разорива друштвена творевина“.

У уводном поглављу аутор је дао, поред назначења најважнијих дела у постојећој литератури, и неколико занимљивих обавештења. Сматра се да је израз „бирократизам“ унео у политичку теорију француски економист Vincent de Gournay (1712—1759), коме се иначе приписује и класична формула „laissez faire, laissez passer“, јер је говорио: „Код нас постоји болест која пустоши; ова болест се зове бироманија. Понекад се ствара четврти или пети облик владавине (тј. поред теократије, аристократије, монархије, и демократије — С. В.) под именом бирократија.“ Ускоро је тај појам распрострањен не само у критичким написима о државној управи, а особито после постигнутог високог степена бирократизма у доба Наполеона, него је и у низу књижевних дела дат уметнички уобличен тип бирократе (код Дикенса, Балзака, Чехова, Гогоља итд.) А сам термин долази од латинске речи „birrus“, италијанске „birro“, шпанске „birjo“, старофранцуске „la bure“, које су првобитно означавале тамну боју прекривача столова у канцеларијама, а касније су тако названи сами столови и, најзад, читав локал у коме су се налазиле службене просторије. Доцније уношење различите појмовне садржине у тај термин учинило га је доста неодређеним.

Затим писац прелази на разраду саме проблематике и то тако што је већи део излагања (с. 5—16) посветио приказивању социоло-